

A hegyi szil méhészeti jelentősége

Amióta megnevezzük az év fáját és róla apró részletességgel minden tudnivalót számba veszünk, ismertetni szoktam a méhészeti jelentőségét is. Ennek kíváncsok ezúton eleget tenni a hegyi szil esetében is.

Vannak fák, amelyek méhészeti jelentősége szinte köztudott (pl. a kislevelű hárs).

A hegyi szil nem ezek közé tartozik! Kevesen tudják, hogy a méhek, a méhészet számára ez a fa is hasznos!

Igaz, hogy szilmezről még nem hallottunk. Nem is fogunk, hiszen virágjában nem találhatók nektármirigyek. Akkor miért állítjuk, hogy méhészetileg hasznos? Mindenekelőtt a virágpor-termelése miatt! A virágpor rendkívül fontos a méhcsalád életében, fogyasztása eredményeképpen duzzad meg a dolgozó méhek garatmirigye, és fokozottan válik alkalmassá a garatmirigy-váladék, közismertebb nevén a méhpempő termelésére.

Tudnunk kell, hogy a méhpempővel táplálják a dolgozó méhek az álcákat, a „fiasítást”. A méhpempő termelése és a fia-

sítás kiterjedése tehát szoros összefüggésben van egymással! Különösen kora tavasszal fontos, hogy a fiasítás gyors ütemben fejlődjön és a méhcsaládokat alkalmassá, „hordásképpessé” tegye a később virágzó növények nektárjának begyűjtésére.

Tudjuk, hogy a hegyi szil az egyik legkorábban virágzó fafajunk. Ennek és a fentieknek az ismeretében most már meg is érthetjük, hogy a hegyi szil bizony az erdészeti méhlegelő egyik igen hasznos tagja, amely korai virágporával nagyban hozzájárulhat a későbbi méztermés mennyiségi alakulásához. Kevesen tudnak arról is, hogy a hegyi szilnek van még más haszna is a méhészetben: a jelentősebb propolisztermelő fák között tartjuk számon!

Sajnos, a hegyi szil elég ritka fafaj. Ezért a méhészeknek érdekük, hogy telephelyük közelében a termőhelyi adottságok figyelembevételével telepítsenek hegyi szilt is.

Fritsch Ottó
erdőfelügyelő, méhész

Öreg fáink

Országunkban 280 arborétum, 10 000-nél több 100 évesnél idősebb és néhány 1000 évesnek elismert faóriás van. Nagy múltjuk, rejtélyekkel tűzdelt történelmük van a fáknak.

400 millió évvel ezelőtt, a Devon-kor határán léptek a tengerből a szárazföldre a növények. Az első magvas páfrányok után megjelentek az ősfenyők és a nyitvatermők első fatermetű példányai. A karbon időszakban a fák meghódítják a szárazföldet, és a mainál oxigénben tízszer dúsabb légréteget termelnek, megeremtve a magasabb rendű élőlények életfeltételeit.

A jégkorszak viharai után felegyenesedik az ember és elkezd magától és maga alatt vágni a fát. Pár ezer év telt el és az ember az élettere biztosításáért csak vágta a fát, irtotta az erdőt. Ma szerencsére az eredményes erdőtelepítés is gyakorlat. Mégis a sokféle káros környezeti hatás köztudottan már létünket és az erdőt is veszélyeztet. Sok mindent lehet és kell tennünk e veszély enyhítésére, de mindez nem elég. Azt hiszem, a tennivalók sorában egy kicsi vonásnyi tett, mint a legöregebb fapéldányok védelme is, fontos lehet. Erdeinkben, kertjeinkben régi idők hírmondói élnek, öreg tölgyek, hársak, elfeledve, végveszélyben. Jó néhány különleges példányt kerítés véd, tábla jelez, és az alapvető védettséget biztosítva látszik.

Szeretném felsorolni, de száz oldal is kevés lenne, mennyien írtak faóriásokról, védelmük szükségességéről. *Mélius Péter* ír először ismereteim szerint a fontosságukról, *Rapaics Rajmond* sokat foglalkozik öreg fákkal és a védelmi tennivalókkal. *Dr. Bartha Dénes* – sok-sok, a témához kapcsolódó írással mellett – egy országos felmérést készített faóriásainkról. Mindezekből az írásokból az olasható ki, hogy most már tenni kell.

Azt gondolom, hogy szervezett, rendszeres, szakszerű, gondos védelmi teendőket kell meghatározni és elkezdni tenni a legértékesebb öreg fáinkért, mert Jankovics Marcell szavaival: „Mi más lehetne szebb szimbóluma a kíméletre, törődésre szoruló természetnek, magának a fenyegetett Életnek, mint a FA”.

Országunkban sok minden történt, ami ezen ritka példányok védelmét szolgálja, de ezt a munkát nem lehet befejezettnak tekinteni. Az egyik védett cédrus nagy ágát vihar törte le, a füzéri óriásplatán is beteg, segítségre várnak.

Talán felmerül a kérdés, van-e értelme ezeket a sok vihart megélt matuzsálemeket ápolni, méltó-e egyáltalán a vasakarátúakhoz a babusgatás és eredményes lehet-e?

Igen, van értelme. Egy rövid hírt olvastam. Newton almáját egy vihar kidöntötte, de most újra hajt és él a fa. A fák szédületes időt és vihart képesek legyőzni.

Mit lehet tenni?

1. A korona által elfoglalt területet fontos védeni, bekeríteni, mert a taposás nagyon sokat árthat. Körülültetés, védő növényssáv is indokolt lehet.

2. A viharok sebzéseit, törött és száraz ágakat le kell vágni, és a sebbezelés is fontos.

3. A rendszeres, évente kétszeri, őszi-tavaszi ellenőrzés és gondozás biztosítása.

4. A védett fa környezetéből a kiszáradt, korhadó törzseket, tuskókat is el kell távolítani.

5. A nevet, rangot is megérdemlik, minden nagy öregnek védőnő, névadója lehetne.

6. Végül, ha minden fáradozás ellenére kipusztul a fa, a pótlásáról lehet gondoskodni; például: a NORMAFA.

Országunk öregjei közül kiemelten kellene figyelni és kezelni:

1. A neves fákat, pl. a romhányi Rákóczi-fát.

2. A faji ritkaságokat, pl. a mátrai ősjuhart.

3. A nagyon jó egészségi állapotúakat, pl. az alcsuti cédrust.

4. A műemlékek, emlékhelyek és sírhelyek, katonasírok fái, pl. Kazinczy fája.

5. Az őshonos fajokat (hársak, tölgyek, kőrisek), pl. zsenyei tölgy.

Mit adhatnak nekünk ezek a dacos vének? Példát, esztétikai élményt, szakmánkba és az életbe vetett hitünk megerősítését. Minden több száz éves egyed botanikai, genetikai különlegesség, idegenforgalmi érték is. Sok helyen ma is szentként tisztelt, legendák övezte, nagy idők tanúi ezek az élő óriások. Műemlék palotákat övező parkok nélkülözhetetlen díszei, az erdők reprezentánsai, a leghasznosabb madaraink élőhelyei.

Segítsünk, mert egyre nehezebb a küzdelmük.

Bezzegh Péter

TURÓS LÁSZLÓ

Szarvasgazdálkodás az üzemtervek tükrében

Nagyvadjaink közül legféltettebb kincsünk, páratlan értékű természeti értékünk a gímszarvas.

Hogy továbbra is az maradjon, a vele való gazdálkodás kiemelten fontos vadászati, természetvédelmi, magyar honi feladat.

A gazdálkodás szót aláhúztam és kiemeltem, mert legnagyobb testű vadon élő emlősünk a gímszarvas, ahogy népünk is, otthont talált a Kárpát-medencében. Nagysága, életmódja, migrációja kötődik a nagyobb erdőségekhez, vizekhez, buja növényzetű árterekhez.

Az új vadászati törvény renkdívil bölcsen lehetőséget adott ennek a „csodaszarvasnak” a további megmentésére. Ezért szabta meg a vadászterület határát minimálisan 3000 ha-ban.

Felrémlik előttem az osztrák példa, ahol kis vadászterületek mellett szinte nem tud megöregedni az őzbak. Az osztrák földön elejtett őzbakok átlagos életkora 2,4 év. A magyar őzbakoké átlagosan 4 év felett van. (Nem kell hozzá magyarázat!) – Ha ezt az utat választottuk volna, akkor rövid időn belül nem lett volna 13 kg-os szarvasagancs, mert gazdáját a határon átlépve a vadászatra jogosult pincepörköltté nyilvánította volna idő előtt.

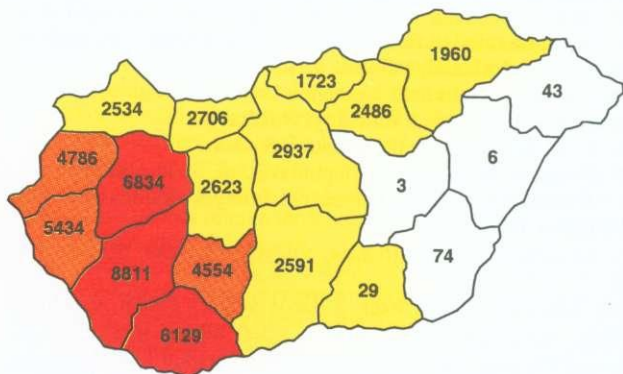
Persze nem állítom, hogy a gímszarvas emberi fejjel gondolkodva kéméli környezetét, hanem jól tudom, hogy saját törvényét élve sokszor pusztítja.

Hát ezért kell gazdálkodni vele.

Nézzük meg, hogy viszonyul szarvasállományunk létszámában, adottságában, minőségében környezetéhez! Hogy plasztikusabb legyen a valóság, megadom térképen is.

1. ábra

Gímszarvas-állomány megoszlása megyénként (1997)

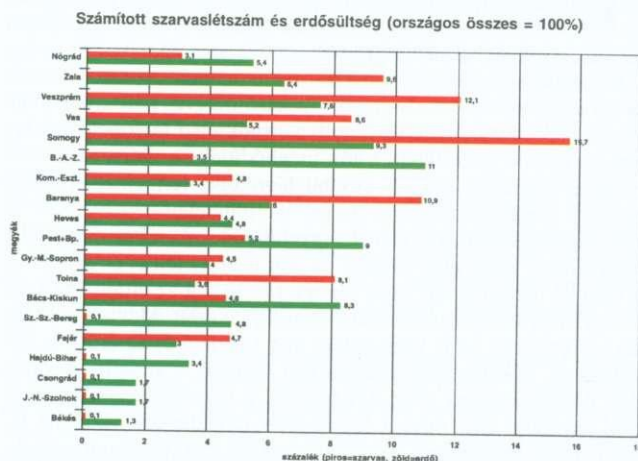
- I. csoport (fehér) – 100 db alatti létszám – 5 megye
 II. csoport (citrom) – 100-3000 db-ig – 8 megye
 III. csoport (narancs) – 3000-6000 db-ig – 3 megye
 IV. csoport (piros) – 6000 db felett – 3 megye

Az 1997. évi létszám (lelövésből számított) világosan igazolja dr. Fatalin Gyula állításait, hogy az ország jelentős részén egyáltalán nem, vagy elviselhető létszámban él szarvas. Feszültség csupán 7-8 megyében van. Ebből 4 megye Dél-Dunántúl, ahol talán a világ legjobb szarvasállománya él. Igaz, itt a legjobb minőségű, s itt kell legjobban odafigyelni.

Hogy adott megyében a helyzet súlyos vagy elviselhető, ennek eldöntésénél nem elegendő csak a területet mint számot nézni. Sokkal fontosabb a létszám és az erdő viszonya, mert ez a fő élettér, hisz fél éven át a teljes terhelést élvezzi.

2. ábra

Mennyire jól jelzi a grafikon a feszültséget!
 (Ahol elhagyta a piros a zöldet.)

Hogy hogyan terheli a jelenlegi szarvaslétszám erdeinket, tekintsünk meg egy kimutatást, amely az erdőállományokat ért károsításokat mutatja a tárgyalt időszakban.

3. ábra

Erdőállományokat ért károsítás 1988–1997 között

Év	Mennyiségi kár	Mennyiségi kár szarvas által	Minőségi kár	Minőségi kár szarvas által	Együtt szarvas által	Új erdők telepítése
1988	1016	582	10 257	6893	7475	8873
1989	1270	536	11 805	7874	8410	7717
1990	1025	393	10 951	7403	7796	6879
1991	1354	636	13 526	8832	9468	6709
1992	664	379	10 196	7005	7384	7138
1993	575	296	9 267	6524	6820	3225
1994	445	132	7 159	5097	5229	2874
1995	510	164	6 024	4072	4236	4180
1996	505	278	6 461	4193	4471	6610
1997	357	124	5 422	3313	3437	8159

Feltehetnék sokan a kérdést, hogy ez mérhető-e vagy csak becslült? A hatalmas kárhalmazból miként lehet kimutatni megbízható adatokat? Válasz: Az erdővételek műszaki átvételekor a jegyzőkönyvon („E” lap) minden erdőrésztletben, amely átvétel tárgya, pontosan leírják a károsítás mértékét, minőségét. A károsító (őz, szarvas, dóm stb.) ugyanitt kódolva van, s ez a szám országosan a számítógép jóvóltából összefut. – Hát ez a 10 év eredménye. Még megjegyzésként leírom, hogy fő károsító a szarvas, amely az összes kárból számításaim szerint 53%-ot követett el (ez is az „E” lapok összesítőjén van!).

Szándékosan nem foglalkoztam a mezőgazdasági kárral, mert 10 éven belül teljesen torz adatot adott volna az összehasonlításban, de az tény, hogy ez is milliárd Ft nagyságrendű!

Természetesen ezek az adatok úgy terhelik a szarvas lelkét, hogy a gazdálkodó többfajta, állandó védekezést folytat a kár mérséklése érdekében. Ilyen a vadkárelhárító kerítés, amely kikerít mindenféle nagyvadat a tilosból.

Nem kis utánajárással sikerült megkapni az elmúlt 10 évben épített vadkárelhárító kerítések hosszát.

Megdöbbenő adatra leltem:

A 10 év alatt épített rendes vadkerítés hossza (nem számoltam a villanypásztorral és vadaskertek semmilyen kerítésével): 5444 km. Magyarország kerülete: 2242 km. Hányados: 2,48.

Tehát az elmúlt 10 évben Magyarországot két és félszer be lehetett volna keríteni!

Ez az építési igyekezet az 1989-90-es évek mindent meghaladó vadlétszáma után következett be, de az az érdekes, hogy máig sem csökkent (pl. 1996-ban 618 km, 1997-ben 583 km).

Ezek után feltesszük a kérdést a szakmának: mennyi szarvast tartunk tartamosan Magyarországon? Mire elég az élettér?

Mielőtt bővebben foglalkoznék a kérdéssel, megvilágítom a pozitív oldalt is, mert eddig csak a gímszarvas negatív oldalával foglalkoztam.

A magyarországi gímszarvas minősége olyan kiváló, hogy bármely jóléti ország különleges nemzeti értéként, de talán jobb propagandával világörökségként is kezelhetné. Ha ez igaz, márpedig elvitathatatlan, akkor ennek ismeretében a gímszarvasnak a legjobb élőhelyén nemcsak alapvédelmet, hanem különleges figyelmet, védelmet kell adni. Hol történjen ez?

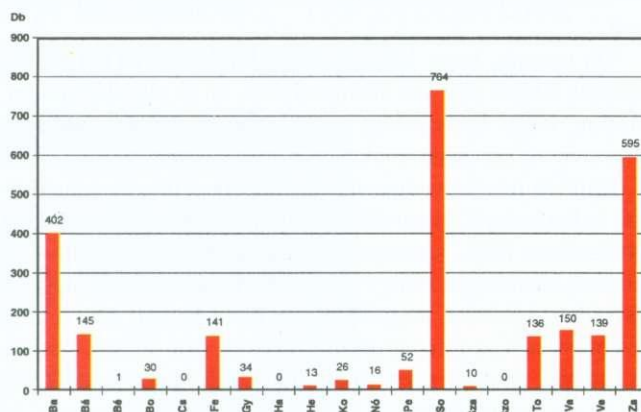
SOPRON MÚZEUM – Az OEE kiállítása

Fotó: Greguss László

Aranyérmes szarvastrófeák (1988-1997) Magyarországon, megyénként: Baranya 402; Bács-Kiskun 145; Békés 1; Borsod-Abaúj-Zemplén 30; Csongrád 0; Fejér 141; Győr-Moson-Sopron 34; Hajdú-Bihar 0; Heves 13; Komárom-Esztergom 26; Nógrád 16; Pest + Budapest 52; Somogy 764; Szabolcs-Szatmár-Bereg 10; Jász-Nagykun-Szolnok 0; Tolna 136; Vas 150; Veszprém 139; Zala 595.

4. ábra

Aranyérmes szarvastrófeák (1988-1997) Magyarországon, megyénként

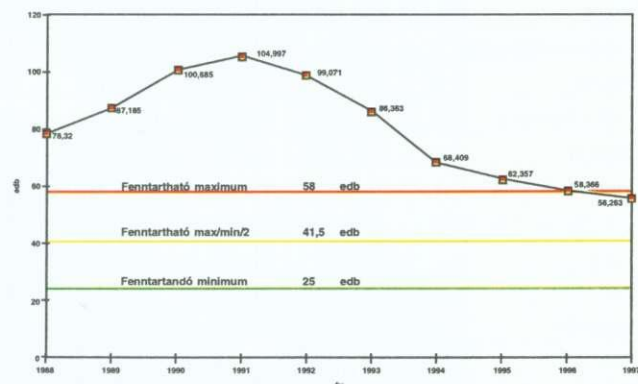
Az adatok világosan mutatják, hogy a kiváló élettér hol találkozott a kiváló genetikai adottságú gímszarvas populációval. Ezt természetesen torzíja a nagyobb darabszámú egyed jelenléte, mert a sokból érthetően több az aranyérmes is, de a számok beszédesek.

Emellett igen fontos, hogy a szarvassal rendelkező vadgazdák fő bevételi forrása a szarvas agancsa, húsa, a hozzá tartozó járulékos bevétel, de talán mindent elhomályosít az élmény.

A leírt tájékoztatás után tekintsük át az elmúlt 10 év szarvaslétszám-alakulását, életterének nagyságát, változását és felfogásunk változását! A létszám változása jól látható a grafikonról.

5. ábra

Szarvasállomány alakulása Magyarországon 1988 és 1997 között

Az ábráról leolvasható, hogy a vadgazdák belátták: ennyi szarvassal (100 000 db felett) nem bír a magyar föld, mert a vadeltartó képessége nem más, mint a területét évenként beborító biotomassza összessége, amelyet pusztulásmentesen egyik évről a másikra ámentünk. Mit tehetünk? Segítségünkre sietett a tudomány, s megpróbált a tapasztalati adatok helyett egzakt mérőszámot adni.

Jól tudjuk, hogy minden árokparti fűszálat s többször viszarágott, emiatt nagyobb vadtakarmányt adó fás növényt nem lehet számba venni, de azért több kutató más-más úton feltárt azonos eredményét meg kell becsülnünk és használni kell.

Ott tartunk, hogy Magyarország biotomasszáját fel kellett osztani. Ebben már van szubjektivitás, de ez elkerülhetetlen. Biztos, hogy korrekcióra szorul! Így indultunk neki az üzemtervek elkészítésének.

Minden megye vadgazdái megkapták a maguk lehetőségét és határidejét. Határidő: a 7/1998. II. 13. sz. FM rendelet értelmében 1998. szeptember 1. Igen, de a maximum-minimum lehetőséget csak 1999 elején kapták meg a megyék és vadgazdái azzal, hogy 60 napon belül be kell adni a kész üzemtervet. Ezt a határidőt országosan nem tudtuk tartani. A megyék jelentős része (több mint a fele) nem rendelkezik érvényes üzemtervvel.

A kapott lehetőséget számtalan más értékes adattal közlöm, mert összevetésük elgondolkodtató (lásd 6. ábra).

Táblázatomban feltüntettem a bejelentett becsült állományt is, de a mai ismereteim szerint használhatóbb a szá-

**Az ÁESZ Budapesti Igazgatósága
erdőmérnököt keres
erdőtervezői munkakörbe.
Telefon: 302-0590
Polgári szolgálat letölthető
(201-0016)**

mított létszám. Oka: korábban a vadászatra jogosult mindig kevesebb szarvast jelentett a valóságnál a kémelés miatt.

Az új helyzet után ez fordítva történik. Azért jelentenek a meglévőnél többet, hogy több bikára kapjanak engedélyt.

Érdekes, az országos fenntartható maximum csaknem azonos a jelenleg számított létszámmal. A fenntartandó minimum – amely már a természeti érték védelmét garantálja – azonos az 1968. évi gímszarvas létszámmal. Azóta az ország erdőterülete 272 000 ha-ral növekedett. Ez a növekedés szerény mértékű, de mindenképpen előremutató. Ha figyelembe vesszük a mező-erdőgazdaság előrejelzéseit, hogy megközelítően 700 000 ha terület vár erdőtelepítésre, tekintetünk rögtön csillogóbb lesz. Ennek egyharmada mindenképpen szarvasélőhely-bővülés lesz. Létrehozása fel-emelő feladat.

„Csak azt akarom, ha jó a nyár, a mennykövek közt én is ott legyek.” (Vajda I.)

6. ábra
Aktuális adatok a szarvasgazdálkodáshoz (1997–1999)

Megye	Területe	Vadászható terület (ha)	Erdőterület (ha)	1 szarvasra jutó élőhely (ha)	1 szarvasra jutó erdőter. (ha)	Elejtés 1997	Szarvaslétszám (1997) elejtésből számított db	Becsült szarvaslétszám 1997 db	Kapott üzemtervi lehetőség	
									Max.	Min.
Baranya	448 742	419 320	103 129	68	17	2 145	6 129	7 304	4 530	2 220
Bács-Kiskun	836 214	689 868	142 631	266	55	907	2 591	4 147	2 370	1 150
Békés	563 137	532 876	22 647	7 241	306	26	74	25	50	0
Borsod-Abaúj-Zemplén	724 745	633 817	189 870	323	97	686	1 960	3 657	5 970	2 840
Csongrád	426 275	371 271	30 204	12 802	1 042	10	29	48	50	0
Fejér	437 327	369 544	52 578	141	20	918	2 623	3 303	3 160	1 440
Győr-Moson-Sopron	401 247	358 253	69 585	141	27	887	2 534	3 485	3 250	1 550
Hajdú-Bihar	621 086	562 367	59 040	93 728	9 840	2	6	63	100	0
Heves	363 743	321 290	82 526	129	33	870	2 486	3 030	4 530	2 160
Komárom-Esztergom	225 058	181 789	58 347	67	22	947	2 706	6 022	3 010	1 050
Nógrád	254 435	219 521	93 337	127	54	603	1 723	2 233	2 410	1 200
Pest + Budapest	691 877	583 568	155 334	199	53	1 028	2 937	3 447	3 870	1 740
Somogy	603 590	534 980	159 777	61	18	3 084	8 811	9 732	6 430	2 000
Szabolcs-Szatmár-Bereg	593 685	484 914	83 671	11 277	1 946	15	43	306	800	400
Jász-Nagykún-Szolnok	560 721	460 558	29 758	153 519	9 919	1	3	0	0	0
Tolna	370 343	340 058	63 018	75	14	1 594	4 554	5 601	2 140	1 020
Vas	333 650	314 305	89 853	66	19	1 675	4 786	5 508	4 400	1 800
Veszprém	468 883	362 334	130 982	53	19	2 392	6 834	7 276	5 300	2 320
Zala	378 425	301 386	110 974	55	20	1 902	5 434	6 498	5 630	2 110
Összesen	9 303 183	8 042 019	1 727 261	143	31	19 692	56 263	71 685	58 000	25 000

Pilisi Parkerdő Részvénytársaság

Fafeldolgozó Erdészet Szolgáltató Üzeme

2500 Esztergom, Dobogókői út 78. ☎: 33/411-107, 33/414-814, 📠: 33/411-811

Cégünk a GAZella kishaszongépjárművek teljes választékát kínálja Önnek igen kedvező áron. A strapabíró, 1,5 t teherbírású gépkocsik „B” kategóriás jogosítvánnyal vezethetők.

Újdonság: az összkerekhajtású terepjáró változatok, platós, Duett, Trans, billenős felépítménnyel már 2 460 000.- Ft + ÁFA tól kaphatók.

Akció: benzines modellek már 1 090 000.- Ft + ÁFA-tól, Andoria dízelmotoros modellek már 1 760 000.- Ft + ÁFA-tól.

Üzemünk ezenkívül a teljeskörű szerviz és alkatrész ellátást is biztosítja.

Személyre szabott fizetési feltételek!

